

21. Kusaki

W XVI w. kiedy to Jedlińsk był silnym ośrodkiem ariańskim zapoczątkowano obchody „Kusaków”. **Kusaki** to widowisko, głęboko zakorzenione w tradycji Jedlińska; jest **jedynym tego rodzaju obrzędem ludowym w Polsce**, odbywające się corocznie w ostatni wtorek karnawału. W XIX wieku, bardzo rozbudowany, miał nieco odmienny przebieg niż reak-

tywowany obecnie. Mianowicie w zapustny wtorek ludność Jedlińska poruszona wiadomością przyniesioną przez Kantego, odźwiernego w kościele, iż śmierć upiwszy się w kusaki zgubiła kosę w Tocznem (tj. na łąkach Jedlińska nad rzeką Tymianką) i śpi pod Spaloną Groblą, wyrusza prowadzona przez Kantego na podmiejskie łąki, gdzie mocno ją wiąże postronkami, a następnie w triumfalnym pochodzie prowadzi do osiedla. Powiadomiony o złapaniu śmierci burmistrz wraz z ławnikami oczekuje na rynku miejskim przybycie orszaku. Rozpoczyna się rozprawa sądowa. Gawiedź oskarża śmierć. Po wysłuchaniu oskarżeń sąd wydaje wyrok, wzywa kata. Kat zajmuje miejsce na placu, dobywa miecza i groźnie przemawia. Straszy karami tych, którzy postępować będą niezgodnie z prawem. Po skończonej mowie ścina śmierci głowę, z której sypie się popiół, a z faldów śmiertelnej koszuli wyskakuje czarny kot – wyobrażenie duszy. Po ścięciu na szafocie pojawia się anioł ostrzegający wszystkich, iż śmierć nadal zbierać będzie swoje plony. Kat wkłada zwłoki śmierci na sanie, które ciągną dzieci i dorośli. Objechawszy osadę, dostarczają zwłoki burmistrzowi celem spisania aktu zgonu. Po spisaniu aktu sprawiają śmierci pogrzeb w karczmie – bawiąc się i tańcząc do północy.

Obecnie widowisko odbywa się według wierszowanego XIX – wiecznego opisu autorstwa ks. Jana Kloczkowskiego, ale w swej obecnej formie odbiega od dawnego zwyczaju. Od rana na ulice Jedlińska wylegają przebie-rańcy, zwani kusakami. Zestaw postaci jest różnorodny. Wszystkie postaci,

w tym również kobiece grane są przez mężczyzn. Najlicniejszą grupą przebierańców są diabły. Są również: para młodych, wójt Pardoła, niedźwiedź, policjanci, liczna grupa żydów i prostego ludu, cyganie, rybacy, grajkowie, bębniści i wiele innych barwnych postaci.